

OTVORENÉ RECENZNÉ KONANIE *Open Peer Review*. ÁNO ALEBO NIE?

Mgr. Zuzana Melegová

Posudzovanie vedeckých publikácií na základe pripomienok nezávislých odborníkov z príslušnej vednej oblasti prostredníctvom recenzného procesu (Peer Review) netreba zvlášť predstavovať. Recenzné konanie ako jeden zo základných pilierov vedy charakterizujú predovšetkým **odbornosť, nezávislosť a nezaujatosť**, a jeho výsledkom je posúdenie kvality a recenzný posudok. Existuje celé spektrum modelov posudzovania publikácií, pričom každý má svoje výhody a nevýhody. V článku si predstavíme princípy **otvoreného recenzného konania**, ktoré je súčasťou taxonómie otvorenej vedy.

Otvorené recenzné konanie (Open Peer Review), známe aj ako **transparentné recenzné konanie** (Transparent Peer Review), tiež nie je novinkou. Vydavatelia ako BMC alebo JMIR Publications začali implementovať

tento koncept do praxe pred viac ako dvadsiatimi rokmi. K priekopníckym časopisom patrili v roku 2001 titul *Atmospheric Chemistry and Physics* a po ňom ďalších 36 titulov vydávaných spoločnosťou BioMed

Central. Za zavedením otvoreného recenzného konania bolo úsilie zvýšiť dôveru a transparentnosť v akademickom publikovaní. V nasledujúcich rokoch sa k nim pridali ďalšie časopisy, ktoré zaviedli a v praxi testovali hybridné modely recenzovania a voliteľne otvorené recenzné konanie. Uskutočňovanie otvoreného recenzného konania je v súčasnosti stále najrozšírenejšie v lekárskejších disciplínach.

Otvorené recenzné konanie sa prejavuje na rôznych úrovniach:

- **otvorené identity** (recenzenti a autori),
- **otvorené recenzovanie** (zverejnené recenzné posudky),

- **otvorená participácia** (do hodnotenia vedeckých výstupov sú zapojení nielen pozvaní recenzenti, ale aj širšia odborná komunita).

Dosiaľ neexistuje jednotná definícia otvoreného recenzného konania, ani najlepší model implementácie. Literatúra odkazuje na viacerých autorov, ktorí sa snažili zadefinovať tento pojem a realizovali prieskumy iniciatív v tejto oblasti. Ako príklad možno spomenúť Tonyho Ross-Hellauera, vedeckého pracovníka z Technickej univerzity v Grazi, ktorý na základe systematického prehľadu literatúry a dvadsiatich dvoch definícií otvoreného recenzného konania identifikoval sedem základných prvkov: **otvorená účasť, otvorená interakcia, otvorené rukopisy pred recenzovaním, otvorené komentovanie finálnej verzie, otvorené platformy pre recenzovanie**, pričom kľúčové sú **otvorené identity a otvorené posudky**. Tieto prvky sa často dopĺňajú a kombinujú rôznymi spôsobmi, poskytujú priestor na rôzne úrovne otvorenosti a záleží len od redakcie časopisu alebo od vydavateľa, akú formu recenzného konania zavedie. Časopisy, ktoré uskutočňujú otvorené recenzné konanie, túto politiku na svojich webových stránkach zvyčajne jasne deklarujú. Vysvetľujú, ako proces funguje a presne definujú, ktoré časti recenzného procesu budú verejne prístupné.

Ak sa ako autor alebo recenzent rozhodujete pre spoluprácu s časopisom, ktorý uskutočňuje otvorené recenzné konanie, existujú adresáre časopisov s otvoreným prístupom.

PEER REVIEW TYPES ▾

- Double anonymous peer review (13011)
- Editorial review (308)
- Open Peer Commentary (1)
- Open peer review (292)
- Partial Double-Blind Peer Review (1)
- Peer review (2189)

Tieto databázy, napríklad **Register časopisov s otvoreným prístupom** (*Directory of Open Access Journals, DOAJ*), vám môžu pomôcť pri ich identifikácii. V čase písania tohto článku bolo v databáze DOAJ indexovaných celkom 21 314 časopisov, z toho 292 časopisov realizuje otvorené recenzné konanie a jeden časopis umožňuje otvorenú odbornú diskusiu (*Open Peer Commentary*). Ide o transparentný

a verejne prístupný proces recenzovania, ktorý umožňuje zapojenie viacerých odborníkov. Jeho hlavným cieľom je stimulovať diskusiu, poskytovať autorom širšiu spätnú väzbu a zvyšovať kvalitu výskumu.

Na model otvoreného recenzného konania zareagoval aj producent bibliografickej citačnej databázy Web of Science **spoločnosť Clarivate**, ktorá v spolupráci so scientometrickou výskumnou komunitou vyvíja nástroje na podporu transparentnosti a ďalších aspektov otvorenej vedy. V minulosti databáza *Publons* (ktorá je dnes už plne integrovaná do platformy Web of Science) slúžila recenzentom na zverejňovanie recenzných posudkov, vďaka čomu mohli získať uznanie za svoju prácu a zároveň podporiť výmenu skúseností v tejto oblasti. V roku 2018 spoločnosť Clarivate spustila novú službu pre vydavateľov *Transparent Peer Review*. Testovala ju v spolupráci s vydavateľstvom Wiley, ktoré sa stalo najväčším vydavateľom otvorene recenzovaných časopisov a článkov. Aktuálne sa Clarivate zameriava na ďalších vydavateľov časopisov s otvoreným recenzným konaním a ponúka im produkt *ScholarOne*. Tento nástroj umožňuje správu redakčných postupov a recenzného konania, čím sa zjednodušuje a zefektívňuje proces zasielania, recenzovania a publikovania vedeckých článkov. Platforma Web of Science sprístupňuje komplexnú históriu recenzného konania vrátane posudkov recenzentov a korešpondencie editora s autormi. Informácia o realizovanom otvorenom recenznom konaní je súčasťou bibliografických záznamov publikácií indexovaných v databáze Web of Science Core Collection. Vyhľadať sa dá cez filtre na bočnom ľavom paneli pomocou ikony *Open publisher-invited reviews* alebo na úrovni záznamu článku kliknutím na *Open Peer Reviews*. V čase písania tohto článku bolo v databáze indexovaných 18 803 dokumentov s rokom vydania 2024, ktoré uskutočnili otvorené recenzné konanie. Pre porovnanie v roku 2023 bolo indexovaných 12 289 takýchto dokumentov.

Quick Filters

- Highly Cited Papers 42
- Hot Papers 4
- Review Article 1,687
- Early Access 2,212
- Open Access 10,291
- Associated Data 832
- Enriched Cited References 12,372
- Open publisher-invited reviews 16,826

Analysis of the polymeric mixture in hypoxen, using high-performance liquid chromatography coupled with high-resolution mass spectrometry

By [Kal, AKK \(Kal, Abdül Khader Karakia\)](#) [1], [Subhahar, MB \(Subhahar, Michael Benedetti\)](#) [1], [Phillip, M \(Phillip, Moses\)](#) [1], [Karatt, TK \(Karatt, Tajuheen K\)](#) [1]

View Web of Science ResearcherID and ORCID (provided by Clarivate)

Source **RAPID COMMUNICATIONS IN MASS SPECTROMETRY**

Volume: 38 Issue: 24
DOI: 10.1002/rcm.3918

Article Number e9918

Published DEC 30 2024

Indexed 2024-09-30

Document Type Article

Jump to [Enriched Cited References](#)

[Open Peer Reviews](#) [View open peer reviews](#)

Jeden najväčších vydavateľov vedeckej literatúry **spoločnosť Elsevier** spustila pilotný projekt otvoreného recenzného konania na dvoch vybraných časopisoch v roku 2012. Posudky recenzentov boli publikované formou špeciálnych čísel (supplemental volumes). Po ďalších analýzach sa vydavateľstvo Elsevier v roku 2017 zaviazalo pokračovať v zlepšovaní transparentnosti recenzného procesu a odvtedy vo

svojich časopisoch zavádza rôzne modely recenzovania vrátane modelu otvoreného recenzného konania.

Kľúčovou charakteristikou otvoreného recenzného konania je otvorenosť v akejkoľvek podobe. K výhodám otvoreného recenzného konania patria zvýšenie dôveryhodnosti, podpora konštruktívnej kritiky, či vzájomná zodpovednosť. Naopak nevýhodami môžu byť vyššia záťaž pre recenzentov, zaujatosť, či riziko vzniku konfliktov. Tieto výhody a nevýhody sa však neodlišujú od tradičného recenzného konania. Hoci postoje výskumníkov sa môžu v závislosti od vednej disciplíny líšiť, otvorené recenzné konanie sa postupne stáva štandardnou súčasťou vedeckej praxe.

Použité zdroje:

[1] *Directory of Open Access Journals* [online]. DOAJ, 2025 [cit. 2025-01-21]. Dostupné na: <https://doaj.org/>

[2] HALEVI, Gali. *The current state of open peer review* [online]. London: Clarivate, 9.9.2022 [cit. 2024-07-19]. Dostupné na: <https://clarivate.com/blog/the-current-state-of-open-peer-review/>

[3] HARRISON, Andrew. *Introducing open peer review content in the Web of Science* [online]. London: Clarivate, 23.09.2021 [cit. 2024-07-19]. Dostupné na: <https://clarivate.com/blog/introducing-open-peer-review-content-in-the-web-of-science/>

[4] ROSS-HELLAUER, Tony, Arvid, DEPPE a Birgit, SCHMIDT. OpenAIRE survey on open peer review: Attitudes and experience amongst editors, authors and reviewers. In *Zenodo* [online]. 02.05.2017 [cit. 2024-07-19]. Dostupné na: <https://zenodo.org/doi/10.5281/zenodo.799143>

[5] STOŽICKÁ, Zuzana. Recenzné konanie. In *Elektronické informačné zdroje* [online]. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií, 2020 [cit. 2024-07-19]. Dostupné na: https://eiz.cvtisr.sk/wp-content/uploads/2020/02/Publikacny_Poradca_I_Recenzne_konanie.pdf

[6] WOLFRAM, Dietmar, Peiling, WANG, Adam, HEMBREE a Hyoungjoo, PARK. Open peer review: promoting transparency in open science. In *Scientometrics* [online]. 2020, vol. 125, pp. 1033-1051 [cit. 2024-07-19]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03488-4>

Zdroj obrázka:

Open Science facets by Gema Bueno de la Fuente, 2019